

KÖNYVTÁRPEDAGÓGIAI PROGRAM

1. Helyzetelemzés, a könyvtár iskolában, pedagógiai, tanulási tevékenységben betöltött szerepe:

A Zrínyi Székhelyintézmény könyvtára az épület első emeletén található, nem nyilvános könyvtár. Az iskola nevelői és tanulói is szívesen látogatják. Helyi pedagógiai programunk célul tűzte ki az iskolai könyvtár folyamatos bővítését, fejlesztését.

A könyvtárra épülő tevékenységek a pedagógiai program több területén is megjelennek. Az iskolai könyvtár a nevelő- és oktatómunka információs bázisa, a tanulás, az ismeret- és információszerzés egyik fontos színtere és eszköze, valamint a tehetséggondozás és a felzárkóztatás színtereként is funkcionál. A könyvtárlátogatás a szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenységi forma is lehet.

2. A könyvtárhasználat beépülése a tantárgyi rendszerbe:

A Nemzeti alaptantervben tervezett- a könyvtárhasználati ismeretek az **informatika** műveltségterületén belül jelennek meg, valamint a „**tanulás tanítása**” fejlesztési terület/nevelési cél részét képezik.

A kerettantervekben a könyvtárhasználat az alsó tagozatban (az első négy évfolyamon) a magyar nyelv és irodalom tantárgyba épül be, a felső tagozaton (5-8. évfolyam) az informatikába.

Ezekén túlmenően a könyvtárhasználat a **többi tantárgy** anyagába is beépülhet, hiszen a tanulás tanítása fejlesztési területe minden tantárgyban alapvető. Ahhoz, hogy a könyvtári eszközöket a tanuló használni tudja, el kell sajátítania egy szűkebb alapozó jellegű elméleti ismeretanyagot, aminek ismeretében önállóan is el tud igazodni a könyvtárban. A könyvtári ismeret az elsajátítása során eszközzé alakul, lehetővé teszi bármely tantárgy aktív elsajátítását. A különböző tantárgyak erre a tudásra építve bővíthetők, mélyíthetők és alkalmazhatják az adott szakterülethez szükséges könyvtári ismereteiket.

A könyvtárhasználatra nevelés, a tanulás tanítása **tantárgyközi feladat**.

A szaktanárok jobban ismerik tantárgyuk könyvtári segédeszközeit, így ezeket az információkat akár külön órákon, akár az órák anyagába beépítve adhatják át a tanulóknak. Ezeknek a foglalkozásoknak a szakrendszerű előkészítésében a könyvtárostánár is közreműködik.

A könyvtárak információforrásaikkal és szolgáltatásaikkal a tanulás, tanítás meghatározó tanulási forrásközpontjait, nyitott műhelyeit jelentik. Ennek garanciája a tanulók könyvtárhasználati műveltsége, ide értve a könyvtári információkeresés informatikai lehetőségeinek alkalmazását is.

3. A NAT könyvtárhasználati követelményrendszere:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam
Eligazodás az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében	Könyvtártípusok megkülönböztetése. Az iskolai könyvtár eszköztárának készségi szintű használata.	A lakóhelyi könyvtár eszköztárának készségi szintű használata.
A könyvtárak alapszolgáltatásainak ismerete, a használat szabályainak betartása.	A hagyományos és új információs eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése	Könyvtári szolgáltatások irányított alkalmazása a tanulásban és a tájékozódásban
Elterjedt dokumentumtípusok, elektronikus források formai, tartalmi jellemzőinek megismerése, megkülönböztetése, használatuk alapjai.	A korosztálynak készült tájékoztató források biztos használata. A tanulmányi problémának megfelelő források kiválasztása.	Kézikönyvek, ismeretterjesztő források önálló kiválasztása, felhasználása tanulmányi célokhoz.
A források azonosító adatainak megállapítása.	A forrásmegjelölés alapjainak alkalmazása, etikai vonatkozásainak megértése.	A bibliográfia hivatkozástechnikájának alkalmazása a leggyakrabban használt dokumentumtípusok esetén.

4. Fejlesztési célok, tartalmak, kulcsfogalmak, a fejlesztés elvárt eredményei:

4.1 Alsó tagozat (1-4. évfolyam)

A könyvtárhasználat oktatásának célja alsó tagozaton, hogy a tanuló az iskolai könyvtár rendszeres látogatásával szerezzen tapasztalatokat a könyvtárban végezhető tevékenységekről. Tudja azonosítani a könyvtár tereit és állományrészeit. Ismerje meg a könyvtár használatának módját és a könyvtárban való viselkedés szabályait.

Ismerje a főbb dokumentumfajták jellemzőit, és tudjon információkat keresni az életkorának megfelelő anyagokból. Legyen képes használni az életkorának megfelelő kézikönyveket.

Megadott forrásból tudjon tényeket, adatokat kiemelni. Legyen képes gyermekkönyvek és - folyóiratok szerkezetében eligazodni, a kiválasztott szövegrészek tartalmáról beszámolni. Tudja a felhasznált dokumentum főbb adatait megnevezni.

→ **1-2. évfolyam:** befogadó tantárgy: **magyar nyelv és irodalom**, tematikai egység/fejlesztési cél: **a tanulási képesség fejlesztése.**

A kerettanterv által javasolt órakeret: 17 óra, melyből 2-4 órát fordítunk könyvtári órára.

Előzetes tudás: Iskolaérettség.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai: A tanulási képesség mint az életkori sajátosságoknak megfelelő megismerési, élményszerzési folyamatnak, a játszva tanulás képességének támogatása, fejlesztése.
A tematikai egységben megtalálható könyvtárhasználati ismeretek: Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása és gyakorlása (könyvtárlátogatás, könyvkölcsönzés; gyermeklexikon használata; beszélgetés a tanulás szerepéről, fontosságáról, a tanuláshoz szükséges információk kereséséről és kezeléséről). A könyvtárhasználat alapvető szabályai. Írott nyelvi források, információhordozók, könyvek, újságok. Eligazodás a könyvek, írott nyelvi források világában. Gyermekújságok jellemzői tartalomjegyzék alapján. Tájékozódás a gyermeklexikonokban betűrend segítségével. A könyvek jellemző adatainak, részeinek megfigyelése (író, cím, kiadó, tartalomjegyzék).
Kulcsfogalmak/fogalmak: Könyvtár, lexikon, betűrend, tartalomjegyzék, gyermekújság.

→ **3-4. évfolyam:** befogadó tantárgy: **magyar nyelv és irodalom**, tematikai egység/fejlesztési cél: **a tanulási képesség fejlesztése.**

A kerettanterv által javasolt órakeret: 28 óra, melyből 2-4 órát tervezünk könyvtári órára fordítani.

Előzetes tudás: Az önismeret életkornak megfelelő szintje, személyes tanulási sikerek és nehézségek megnevezése.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai: Az önálló, hatékony tanulás képességének fejlesztése.
A tematikai egység könyvtárhasználati ismeretei: Ismerkedés különböző információhordozókkal. Adatok, információk gyűjtésének, célszerű elrendezésének módjai. Alapismeretek a könyvtár tereiről és állományrészeiről. A könyvek tartalmi csoportjai: szépirodalmi művek, ismeretterjesztő irodalom, kézikönyvek, elektronikus információhordozók. A szótárak szerkezeti jellemzői (betűrend, címszó), a szótárhasználat módja. A lexikon és a szótár egyező és eltérő vonásai. Az információk keresése és kezelése. Különböző információhordozók a lakóhelyi és az iskolai könyvtárban. A könyvtár mint információs központ, a tanulás bázisa, segítője. Ismerkedés folyóiratokkal. Katalógusok megfigyelése. A könyvtári katalógus tájékoztató szerepe a könyvek és egyéb információforrások keresésében.
<i>Kulcsfogalmak/ fogalmak: Információ, tudás, könyvtár, tanulás, vázlat.</i>

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén: A tanuló feladatainak megoldásához szükség szerint vegye igénybe az iskola könyvtárát. A könyvekben, gyermekújságokban a tartalomjegyzék segítségével igazodjon el. Használja az ismert kézikönyveket.

4.2 Felső tagozat (5–8. évfolyam)

A *könyvtárhasználat* oktatásának célja a tanulók felkészítése az információszerzés kibővülő lehetőségeinek felhasználására a tanulásban, a hétköznapi életben az információk elérésével, kritikus szelekciójával, feldolgozásával és a folyamat értékelésével.

A könyvtár forrásközpontként való használata az önműveléshez szükséges attitűdök, képességek és az egész életen át tartó önálló tanulás fejlesztésének az alapja. A fenti cél az iskolai és fokozatosan a más típusú könyvtárak, könyvtári források, eszközök megismerésével, valamint a velük végzett tevékenységek gyakorlásával, tudatos, magabiztos használói magatartás, tájékozódás és a könyvtárhasználat igényének kialakításával érhető el.

Az információkeresés területén kiemelt cél, hogy a képzési szakasz végére a tanuló tudatosan és komplexen gondolkodjon a folyamatról és tervezze azt.

Ehhez elengedhetetlen, hogy ismerje a dokumentumtípusok és segédkönyvek típusait, jellemzőit és azok információs értékének megállapításának szempontjait. Ezen tudásának fokozatos, folyamatos és gyakorlatközpontú fejlesztése segíti őt a feladatokhoz szükséges kritikus és válogató forráskiválasztáshoz és információgyűjtéshez. Tudatosítani szükséges a tanulóknak a könyvtári információszerzéshez, -feldolgozáshoz és -felhasználáshoz is kapcsolódóan az etikai szabályokat, jogi vonatkozásokat.

A könyvtári informatika témakör oktatása során a tanuló a könyvtárak és a könyvtári források használatának alapjaival ismerkedik meg, majd **a többi tantárgy keretében megvalósuló, erre a tudására épülő gyakorlati feladatok** során szerez tapasztalatokat az egyes műveltségterületeken és rendszerezi, mélyíti tudását. Mindezek során egyszerre vannak jelen a könyvtárak által nyújtott hagyományos szolgáltatások és a korszerű társadalmi igényeket kiszolgáló modern technikai lehetőségek.

A *könyvtárhasználati* tudás a kiemelt fejlesztési területek mindegyikében elengedhetetlen, mivel minden téma megismerése hatékony és kritikai szemléletet igényel. Ezen belül is kiemelkedik a nemzeti műveltség, értékek és az egyetemes kultúra megismertetése, hiszen ezek alapvető eszközei az információforrások. A demokráciára nevelés és az állampolgári kompetencia fejlesztésének fontos része az információhoz való jog tudatosítása és a megszerzéséhez, megértéséhez, a társadalom érdekében való aktív felhasználásához szükséges tudás fejlesztése. Az információ feldolgozása sok erkölcsi kérdés megvitatását teszi szükségessé, melyekkel a tanulók társas kapcsolati kultúrája fejleszhető.

A **könyvtári informatika** keretén belül kerül sor annak a megtanítására, hogy hogyan használhatók a könyvtári és más információforrások a tanulás során. A forrás- és könyvtárhasználat tanulása segít az információkeresés és a tanulás folyamatának megértésében, a tanulási stratégia fejlesztésében. A témakör a gyakorlatközpontúságból adódó folyamatos tevékenykedtetéssel és az együttműködést igénylő csoportmunkával járul hozzá a differenciáláshoz.

Mind az anyanyelvi, mind a digitális kulcskompetenciák fejlesztése területén kiemelt jelentősége van az információs problémamegoldás folyamatának, valamint ezek bemutatásának. A könyvtárhasználat tanítása során cél, hogy a tanulók a nyomtatott és a digitális eszközök segítségével önállóan és tudatosan használjanak könyvtárakat, anyanyelvi és idegen nyelvű információforrásokat.

→ **5-6. évfolyam:** befogadó tantárgy: **informatika** – tematikai egység: **könyvtári informatika:**

A *könyvtári informatika* fejlesztési területen ebben a szakaszban az alsó tagozaton szerzett iskolai könyvtári és gyermekkönyvtári tapasztalatokra építve a megszerzett tudás rendszerezése és tudatosítása kerül középpontba. A tudás bővítése és a szokásformálás során egyre hangsúlyosabb szerepet kap a könyvtári források és szolgáltatások tanulásban való felhasználása. Cél, hogy a tanuló minden tantárggyal kapcsolatban megismerje a különböző források felhasználási lehetőségeit.

Ezekben az évfolyamokon cél, hogy a tanuló tanári irányítás mellett önállóan tájékozódjon az iskola könyvtárában. Kiemelt szerepet kap a korosztály számára készült nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő művekben való önálló tájékozódás, és a szerzett információk megadott szempontok szerinti felhasználása, a források azonosítása.

A kerettanterv által javasolt órakeret: 2 óra.

Előzetes tudás: A könyvtári terek, alapszolgáltatások, elterjedtebb dokumentumtípusok jellemzőinek és a könyv bibliográfiai azonosító adatainak ismerete. Betűrendezés.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai: A könyvtár forrásainak és eszközeinek tanári segítséggel való alkotó és etikus felhasználása a tanulmányi feladatok során.
Ismeretek/fejlesztési követelmények:
<i>Könyvtártípusok megkülönböztetése. Az iskolai könyvtár eszköztárának készség szintű használata</i> Tájékozódás az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében. Az iskolai könyvtár eszköztárának készség szintű használata a könyvtári terek funkcióinak és a könyvtári abc ismeretében. Könyvtárlátogatás a települési könyvtárban.
<i>Könyvtári szolgáltatások</i> A hagyományos és új információs eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése. A könyvtár alapszolgáltatásainak használata. A könyvtári katalógus funkciójának megértése. Katalógusrekord (-cédula) adatainak értelmezése.
<i>Információkeresés</i> Megadott művek keresése a könyvtár szabadpolcos állományában a feliratok és a raktári jelzet segítségével.

Keresőkérdések megfogalmazása tanári segítséggel.
<p><i>Dokumentumtípusok, kézikönyvek</i> Hagyományos és nem hagyományos dokumentumok formai, tartalmi, használati jellemzőinek megállapítása; csoportosításuk.</p> <p>A korosztálynak készült tájékoztató források, segédkönyvek biztos használata.</p>
<p><i>Forráskiválasztás</i> A megadott problémának megfelelő nyomtatott és elektronikus források irányított kiválasztása.</p> <p>A könyvtárhasználati és informatikai alapokra építő információgyűjtést igénylő feladatok.</p>
<p><i>Bibliográfiai hivatkozás, forrásfelhasználás</i> A forrásmegjelölés etikai vonatkozásainak megértése.</p> <p>Saját és mások gondolatainak elkülönítése.</p> <p>A felhasznált források önálló azonosítása a dokumentumok főbb adatainak (szerző, cím, hely, kiadó, év) megnevezésével.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak: Könyvtár, kézikönyvtár, katalógus, hivatkozás, forrás, könyv, időszaki kiadvány, honlap, CD, DVD, lexikon, enciklopédia, szótár, atlasz.</p>

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén: A tanuló a könyvtári informatika témakör végére

- a különböző konkrét tantárgyi feladataihoz képes az iskolai könyvtárban a megadott forrásokat megtalálni, és további releváns forrásokat keresni;
- konkrét nyomtatott és elektronikus forrásokban képes megkeresni a megoldáshoz szükséges információkat;
- el tudja dönteni, mikor vegye igénybe az iskolai vagy a lakóhelyi könyvtár szolgáltatásait.

➔ **7-8. évfolyam:** Befogadó tantárgy: **informatika** – tematikai egység: **könyvtári informatika.**

A *könyvtári informatika* fejlesztési területen az egyre tudatosabb könyvtárhasználóvá nevelés a kiemelt cél. Ehhez járul hozzá az információs problémamegoldás alapvető lépéseinek ismerete, az egyes eszközök, módszerek tanári támogatással történő alkalmazása, továbbá az iskolai könyvtár állományának és szolgáltatásainak önálló használata. Az önálló forráskiválasztást és -használatot, a döntések meghozását támogatja, hogy a tanulók

megismerik az egyes könyvtártípusok és szolgáltatásaik jellemzőit, különbségeit, a nyomtatott és elektronikus kézikönyvek, tájékoztató eszközök széles tárházát, azok információs értékét.

A különböző tantárgyi gyűjtőmunkákhoz, projektmunkákhoz kapcsolódó támogatásban, értékelésben hangsúlyos szerepet kapnak az etikai és jogi vonatkozások, a forrásjegyzék készítése és a hivatkozások.

A kerettanterv által javasolt órakeret 6 óra, amelyeket nem csak informatika, hanem esetenként elsősorban a magyar nyelv és irodalom, az osztályfőnöki, de akár más tantárgyak óráin tervezünk megvalósítani.

Előzetes tudás: Az iskolai könyvtár önálló használata a raktári rend ismeretében. Közkönyvtári tapasztalatok. Könyvtári katalógusok irányított használata. Az önálló műre való hivatkozás alapjainak ismerete.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai: Az iskolai és lakóhelyi könyvtár alapszolgáltatásainak és a különböző információforrásoknak önálló, alkotó és etikus felhasználása egyszerű tanulmányi feladatok egyéni és csoportos megoldása során.
Ismeretek/fejlesztési követelmények:
<i>Könyvtártípusok, funkcionális terek</i> Tájékozódás az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében. Az összes könyvtártípus jellemzőinek megismerése, összehasonlítása. A kézikönyvtár összetételének és tájékozódásban betöltött szerepének megismerése. Nagyobb könyvtárak funkcionális tereinek megismerése. Önálló eligazodás a települési közkönyvtárban. A gyermekkönyvtár (-részleg) önálló használata. Könyvtárlátogatás.
<i>Könyvtári szolgáltatások</i> Könyvtári szolgáltatások irányított alkalmazása a tanulásban és a tájékozódásban. A kézikönyvtár önálló használata.
<i>Információkeresés</i> Hatékony, céltudatos információszerzés. Keresett téma kifejezése tárgyszóval. Összetett keresőkérdés megfogalmazása. Megadott szempontok szerint való keresés az iskolai és a lakóhelyi elektronikus könyvtári katalógusban.

<p>Konkrét feladathoz való irányított forráskeresés katalógus és bibliográfia segítségével.</p> <p>A forráskeresés és -feldolgozás lépéseinek tudatosítása, irányított alkalmazása.</p>
<p><i>Dokumentumtípusok, kézikönyvek</i></p> <p>Nyomtatott és elektronikus kézikönyvek, közhasznú információforrások és ismeretterjesztő művek típusainak ismerete. Közhasznú adatbázisok használata.</p>
<p><i>Forráskiválasztás</i></p> <p>A feladatnak megfelelő forrástípus önálló kiválasztása.</p> <p>Információforrások hitelességének vizsgálata, szelektálása.</p> <p>Többféle forrásra épülő tematikus gyűjtőmunka.</p>
<p><i>Bibliográfiai hivatkozás, forrásfelhasználás</i></p> <p>Bibliográfiai hivatkozás önálló készítése.</p> <p>Idézés jelölése. A szerzői jogi vonatkozások megértése.</p> <p>Forrásjegyzék összeállítása.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak: Nemzeti könyvtár, szakkönyvtár, elektronikus könyvtár, kézikönyv, szaklexikon, szakkönyv, napilap, folyóirat, bibliográfia, linkgyűjtemény, keresőkérdés, tárgyszó, szerzői jog, információs érték, felhasznált irodalomjegyzék.</p>

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén: A tanuló a könyvtári informatika témakör végére

- a könyvtár és az internet szolgáltatásait igénybe véve képes önállóan releváns forrásokat találni konkrét tantárgyi feladataihoz;
- a választott forrásokat képes alkotóan és etikusan felhasználni a feladatmegoldásban;
- képes alkalmazni a más tárgyakban tanultakat (pl. informatikai eszközök használata, szövegalkotás);
- egyszerű témában képes az információs problémamegoldás folyamatát önállóan végrehajtani.

5. Értékelés, ellenőrzés:

Az órákon nyújtott teljesítmény alapján folyamatosan értékeljük a tanulókat.

Mivel befogadó tantárgyak keretében valósul meg a könyvtári ismeretek oktatása, így ezen tantárgyak fél évi, év végi osztályzataiba számít bele az itt elért eredmény.